

Θέμα: Γερμανικές αποζημιώσεις

Εσωκλείονται δύο σημειώματα. Το πρώτο, το οποίο συνόδευε την Έκθεση της ομάδας που είχε συσταθεί για τη μελέτη του ζητήματος, αφορά τις διεθνείς πτυχές του. Το δεύτερο προσφέρει μία ακριβή εικόνα της δικαστικοποίησης του προβλήματος σχετικά με την αποζημίωση των θυμάτων της κατοχής.

Αθήνα, 27 Νοεμβρίου 2001

Θέμα: Γερμανικές αποζημιώσεις ενώπιον των ελληνικών δικαστηρίων

1. Το Πολυμελές Πρωτοδικείο Λειβαδιάς καταδίκασε με την απόφαση 137/1997 το Γερμανικό Δημόσιο στην καταβολή χρηματικής αποζημίωσης για βλάβη που υπέστησαν συγγενείς των θυμάτων της σφαγής του Διστόμου. Με την απόφαση 11/2000 της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου απορρίφθηκε η αίτηση αναίρεσης του Γερμανικού Δημοσίου και η απόφαση του Πρωτοδικείου Λειβαδιάς κατέστη αμετάκλητη.

2. Το Α΄ Τμήμα του Αρείου Πάγου, κρίνοντας αίτηση αναίρεσης του Γερμανικού Δημοσίου κατά αποφάσεων του Πρωτοδικείου Άμφισσας, απέστη της θέσεως της Ολομελείας και παρέπεμψε με την απόφαση 131/2001 το ζήτημα στο ΑΕΔ. Εάν το ΑΕΔ κρίνει ότι το Γερμανικό Δημόσιο καλύπτεται από ετεροδικία, η αίτηση αναίρεσεως που εκκρεμεί στον Άρειο Πάγο θα γίνει αποδεκτή.

3. Η κρίση του ΑΕΔ θα καθορίσει όμως γενικότερα το μέλλον και την τύχη αγωγών κατά του Γερμανικού Δημοσίου και θα ανακόψει οριστικά την εκδίκαση συναφών υποθέσεων ενώπιον των ελληνικών Δικαστηρίων.

4. Στην περίπτωση αυτή, ανοικτό ζήτημα θα παραμείνει μόνο η εκτέλεση της αμετάκλητης απόφασης 137/1997 του Πρωτοδικείου Λειβαδιάς. Οι προσπάθειες εκτέλεσής της δεν τελεσφόρησαν ως τώρα, γιατί το αρμόδιο Εφετείο έκρινε ότι είναι ενπροκειμένω αναγκαία η άδεια του Υπουργού Δικαιοσύνης.

5. Η αίτηση ενώπιον του ΑΕΔ επρόκειτο να συζητηθεί την 19^η Σεπτεμβρίου 2001, αναβλήθηκε όμως για την 21^η Νοεμβρίου 2001. Κατά τη συνεδρίαση της ημέρας αυτής αποφασίσθηκε εκ νέου η αναβολή της για τη δικάσιμη της 17^{ης} Απριλίου 2002. Ο Εισηγητής κατέθεσε την Έκθεσή του την 15^η Νοεμβρίου 2001, όπου αναλύονται εκτενώς οι σημαντικότερες πτυχές του ζητήματος και προτείνεται, με επιφυλάξεις, η αποδοχή της ετεροδικίας του Γερμανικού Δημοσίου. Στην εισήγηση επισημαίνεται η ανάγκη προσκόμισης επιπλέον στοιχείων και γνωματεύσεων που θα βοηθούσαν το Δικαστήριο να διαμορφώσει ασφαλέστερα την κρίση του. Ως την εκδίκαση της υπόθεσης στο ΑΕΔ και την έκδοση απόφασης αναστέλλεται η εκδίκαση όλων των συναφών υποθέσεων που εκκρεμούν ενώπιον των ελληνικών Δικαστηρίων.

6. Οι δικηγόροι των εναγόντων με υπόμνημά τους στον Πρωθυπουργό ζήτησαν την κύρωση της Σύμβασης για την Ετεροδικία των Κρατών (Βασιλεία, 16.5.1972). Παράλληλα, ζήτησαν να καταργηθούν με αναδρομική ισχύ από το 1997, οπότε τέθηκε σε ισχύ στη χώρα μας το Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, οι διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας που εξαρτούν την εκτέλεση σχετικών αποφάσεων από απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης.

7. Αν γίνει αποδεκτή αυτή η πρόταση, διαφοροποιούνται σημαντικά τα δικαστικά δεδομένα του προβλήματος. Συγκεκριμένα: α) εφεξής δεν θα είναι αναγκαία η άδεια του Υπουργού Δικαιοσύνης για την εκτέλεση συναφών αποφάσεων, και β) τίθεται σε νέα (συμβατική και όχι εθιμική) βάση αφενός η θεμελίωση του κανόνα της ετεροδικίας και αφετέρου ενπολλοίς το περιεχόμενό του.

8. Η υιοθέτηση της πρότασης θα μπορούσε να επηρεάσει την κρίση του ΑΕΔ και να ανοίξει το δρόμο για τη συνέχιση των δικών που εκκρεμούν είτε στα Δικαστήρια της ουσίας είτε στο Ανώτατο Ακυρωτικό. Τέλος, θα καθιστούσε δυνατή *hic ed nunc* την εκτέλεση της απόφασης 137/1997.

9. Ο Υπουργός Εξωτερικών δήλωσε ότι προτίθεται να προωθήσει στη Βουλή νομοσχέδιο για την κύρωση της Σύμβασης, χωρίς να είναι γνωστό το περιεχόμενό του. Η ανακίνηση της προοπτικής αυτής άρχισε να μεταφέρει στο επίκεντρο του προβλήματος βασικούς κανόνες της Σύμβασης της Βασιλείας. Τούτο φαίνεται καθαρά στην Έκθεση του Εισηγητή της υπόθεσης του ΑΕΔ.

10. Η κύρωση και η ισχύς της Σύμβασης καθαυτή στην ελληνική έννομη τάξη θα διαφοροποιούσε μόνον ενμέρει τα δεδομένα του προβλήματος που εκκρεμεί στη Δικαιοσύνη. Η συνδρομή ή μη ετεροδικίας δεν θα είχε πια ενπροκειμένω έρεισμα το διεθνές εθιμικό δίκαιο αλλά βασικούς κανόνες της Σύμβασης, και ιδίως τα άρθρα 11, 23, 31 και 35.

11. Οι διατάξεις αυτές δεν οδηγούν πάντοτε σε σαφείς και αυτονόητες απαντήσεις. Κατά πρώτο λόγο πρέπει να εξεταστεί η δυνατότητα αναδρομικής ισχύος της Σύμβασης, ώστε να είναι δυνατόν να καταλάβει δίκες των οποίων το εισαγωγικό δικόγραφο ανάγεται σε χρονική στιγμή πριν από τη θέση της σε ισχύ (11.6.1976) ή, στην περίπτωση προσχώρησης νέου συμβαλλόμενου μέρους, πριν από τη στιγμή ισχύος της στην έννομη τάξη του. Το ενδεχόμενο αυτό αποκλείεται ρητά στο άρθρο 35 της Σύμβασης.

12. Εξάλλου, η Σύμβαση διευκρινίζει με σαφήνεια ότι οι διατάξεις της δεν μπορεί να εφαρμοστούν σε υποθέσεις που στηρίζονται σε πράξεις, παραλείψεις ή

γεγονότα που έλαβαν χώρα πριν από την υπογραφή της (16.5.1972). Τούτο ορίζεται ρητά στο άρθρο 35 παρ. 3. Ρήγμα στον κανόνα αυτό θα μπορούσε ίσως να γίνει αποδεκτό για παραβιάσεις της διεθνούς νομιμότητας που θα θεωρούνταν διαρκείς. Η άποψη αυτή πάντως είναι εξαιρετικά δύσκολο να θεμελιωθεί. Αφού λοιπόν δεν είναι δυνατή *ratione temporis* η εφαρμογή της Σύμβασης, το ερώτημα αν συντρέχει ετεροδικία ή όχι θα κριθεί από το ΑΕΔ με βάση τον δυσεξακρίβωτο εθιμικό κανόνα που προσδιορίζει το περιεχόμενό της.

13. Σε περίπτωση ωστόσο που η Σύμβαση μπορούσε να εφαρμοστεί στην υπό κρίση υπόθεση, θα έπρεπε να εξεταστεί περαιτέρω και εάν οι γερμανικές αποζημιώσεις εμπίπτουν *ratione materiae* στο άρθρο 11 που αίρει την ετεροδικία και όχι στο άρθρο 31 που διατηρεί την ετεροδικία για πράξεις των ενόπλων δυνάμεων. Τέλος, πρέπει να συνεκτιμηθεί και το άρθρο 23 που καθιερώνει ετεροδικία εκτέλεσεως και προϋποθέτει τη συναίνεση του συμβαλλόμενου μέρους προκειμένου να γίνει αναγκαστική εκτέλεση εις βάρος περιουσίας του στο έδαφος άλλου κράτους.

14. Πρέπει, τέλος, να σημειωθεί ότι η Σύμβαση της Βασιλείας εκφράζει αντιλήψεις που δεν βρήκαν την απήχηση που περίμεναν οι συντάκτες της. Απόδειξη αποτελεί το γεγονός ότι 8 μόνον κράτη την έχουν κυρώσει ως σήμερα, και όλα πριν από το 1990. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι κανένα κράτος της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης που ανήκε στον ανατολικό Συνασπισμό δεν προσχώρησε σ' αυτήν. Υπό τα δεδομένα αυτά, δύσκολα θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι οι κανόνες της αποτελούν κωδικοποίηση εθιμικού δικαίου.

Αθήνα, 27 Νοεμβρίου 2001